

INFORMACE A ZPRÁVY

PONĚKUD SCHEMATICKÁ STUDIE

Skoro jako známá Leninova kniha Stát a revoluce začíná název díla Horsta-Jürgena Gerigka (**Horst-Jürgen Gerigk: Staat und Revolution im russischen Roman des 20. Jahrhunderts. 1900-1925. Eine historische und poetologische Studie.** Mattes Verlag, Heidelberg 2005). Pozoruhodné je, že žánr románu chápe jako reflexi společenského a přímo státního organismu. V jeho díle je podstatně méně slibované poetiky, o to však více historie a ještě více politiky a politologie. Jeho dílo je tedy spíše jakousi „politologií románu“. To je postup ve filologii nepochybně neobvyklý; sám bych šel od poetiky k politice či od poetologie k politologii než naopak. Gerigkova typologie románu je tak nutně politická a není zcela jasné, proč si k detailní analýze vybral zrovna oněch pět děl: „Konkret gesprochen: der russische Roman des 19. Jahrhunderts kennt nur die Gesellschaft, der russische Roman des 20. Jahrhunderts nur den Staat [...] Gemeint is der russische Roman in seinem dominierenden Ausprägung des Gegenwartsroman von Puschkin bis Solschenizyn. Durch Textbeispiele ausgedrückt: es geht um die Geschichte des russischen Romans von Puschkins Jevgenij Onegin (1833) bis Solschenizyns Ein Tag im Leben des Ivan Denissowitsch (1962).

Sofort fällt auf: Am Anfang der hier abstechten Entwicklungslinie steht das Individuum, das sich dem Gemeinwesen verweigert, an ihrem Ende steht das Gemeinwesen, das sich dem Individuum verweigert (s. 3). To však ani zdaleka neodpovídá realitě. Pět děl (Malý běs Fjodora Sologuba, Matka Maxima Gorkého, Petrohrad Andreje Bělého, Cement Fjodora Gladkova a My Jevgenje Zamjatina) stojí uprostřed této vývojové linie vedoucí od Puškina k Solženicynovi; v nich autor schematicky rozlišuje typ negativní (Sologub, Zamjatin), pozitivní (Gorkij, Gladkov) a smíšený (Běljj). Nevím však, jaký to má – vzhledem k zmíněným dvěma typům cenzury (státní – de iure – a faktické – de facto, tedy vnitřní, autocenzury) – poznávací význam. Výběr děl je do značné míry záhadný a typologie na literaturu příliš obecná. U vědomí značné schematicnosti zůstává tedy jediný dobrý impuls: politický pohled na ruský román a jeho vývoj, i když ještě větší význam může studie mít jako přímý doklad módních konjunkturních tlaků na literární vědu; problémem zůstává nedostatek jemnějšího propojení sociálních a filologických faktů, metod a věd.

Ivo Pospíšil

O MAKEDONSKO-ČESKÝCH KULTURNÍCH STYCÍCH

Z iniciativy brněnských slavistů se před deseti lety (1996) konala v Ochridu první makedonsko-česká vědecká konference, která znamenala zcela nový začátek rozvoje vzájemných kulturních a vědeckých styků v nových podmínkách dvou nově vzniklých samostatných republik. Organizátorem byl Mezinárodní seminář makedonského jazyka, literatury a kultury při univerzitě ve Skopji. Výsledky, jež vyšly v samostatném sborníku, potvrdily užitečnost podobných akcí. Podle dohody, aby se podobná odborná setkání konala každé dva roky, proběhla

o dva roky později (1998) v Praze druhá, tentokrát česko-makedonská konference. Uspořádala ji Katedra slavistiky Filozofické fakulty Karlovy univerzity v rámci oslav 650. výročí svého založení.

Devatenáct příspěvků z oblasti nejstaršího církevněslovanského písemnictví, etymologie, česko-makedonských jazykových otázek, dialektologie, literatury, folkloristiky aj. vyšlo pak v samostatném X. svazku edice Les Études Balkaniques Tchèquees (1999). Ve dnech 19. a 20. srpna 2005 jednali v Ochridu makedonští a čeští slavisté, makedonisté

a bohemisté na třetím makedonsko-českém vědeckém sympoziu. Na plenárním zasedání vyslechli účastníci úvodní referát Ivana Dorovského, v němž načrtl periodizaci česko-makedonských kulturních styků od nejstaršího období po dnešek a podal přehled dosavadních výsledků, dále vystoupení o vztahu české diplomacie mezi dvěma světovými válkami (Novica Veljanovski) a Československa k tzv. makedonské otázce v letech 1941–1989 (Jan Rychlík), o postavení bohemistiky ve světě (Dimitrija Risteski), o událostech na pomezí 19. a 20. století v česko-makedonském kontextu (Miroslav Kouba) aj.

V literární a jazykovědné sekci pak referující seznámili odborníky mj. s výsledky českého jazykového korpusu (František Čermák, Vladimír Petkevič), pojednali o překladech Nezvalovy poezie (Dagmar Dorovská) a Vieweghovy prózy do make-

donštiny (Ivana Dorovská) i o postmoderní próze (Oldřiška Čtvrtníčková), dále o aktuálních aspektech českého poetismu a jeho recepci v Makedonii (Sonja Stojmenská-Elzeserová) i o recepci české dramatické tvorby (Jelena Lužinová, Mišel Pavlovski). Zazněly rovněž příspěvky, jež se týkaly speciálních jazykových otázek makedonštiny a češtiny.

Domnívám se, že by bylo velmi užitečné, aby se v započaté tradici pokračovalo. Předpokládá to však, aby se organizace v pořadí již čtvrtého vědeckého setkání makedonských bohemistů a českých makedonistů se v roce 2007 ujal Ústav slavistiky brněnské Filozofické fakulty Masarykovy univerzity. Mohla by to být dobrá přípravná akce před 14. mezinárodním sjezdem slavistů, který se bude v srpnu 2008 konat v makedonském Ochridu.

Ivan Dorovský

POTŘEBNÁ EDICE O RUSKÉM MYŠLENÍ

Nové vydání kapitální práce ruského historika idejí Alexandra Lappa-Danilevského (1863–1919) je záslužným činem také autora prasynovce Konstantína Lappa-Danilevského, vědeckého pracovníka Puškinova domu Ruské akademie věd v Petrohradě a soukromého docenta univerzity v Giessenu, a Mariny Sorokinové, vědecké pracovnice moskevského oddělení Archivu Ruské akademie věd (předmluva Об историке и его книге) – **Aleksandr Lappo-Danilevskij**: *Politische Ideen in Rußland des 18. Jahrhunderts. История политическою идею в России в XVIII веке в связи с общим ходом развития культуры и политики*. Bausteine zur slavischen Philologie und Kulturgeschichte, Neue Folge, Bd. 1. Предисловие М. Ю. Сорокиной. Подготовка текста М. Ю. Сорокиной при участии К. Ю. Лаппо-Данилевского. Böhlau Verlag, Köln – Weimar – Wien 2005.

Lappo-Danilevskij, který byl předrevolučním ruským akademikem a mužem spíše relativně konzervativních názorů, svou práci za života nikdy nevydal. Jeho metoda je v podstatě pozitivistická a pozitivistické, jak známo, jen neradí vydávali nehotové věci. Posmrtné snažení jeho kolegů a přátel přišlo také vniče – a nebyly to zdaleka jen důvody ideologické, jak bychom čekali. Kalvárii s vydáním rukopisu po Říjnové revoluci M. Sorokinová ostatně v předmluvě barvitě vylíčila – jde vlastně o první díl proponovaného dvoudílného kompendia.

První díl líčí spíše předdveří tématu a 18. století se dotýká až v samotném závěru v postavě I. T. Posoškova. První kniha tohoto dílu edice popisuje

je výchozí stav působení západoevropské kultury v Moskevské Rusi v době středověku, renesance, reformace, protireformace a náboženských válek v Evropě. Ukazuje nejprve na vliv scholastiky v litevsko-polském provedení a zejména analyzuje úlohu Maloruska (Ukrajiny) jako zprostředkovacího článku. Dokládá také nevypěstlost Moskevské Rusi v procesu přejímání západních náboženských idejí, dokumentuje boj mezi stoupenci řeckého (восточники) a latinského působení (западники), který se tam pak rozhořel, a poukazuje na tradičně značnou sílu vostočníků a jejich brzdění latinizace, i když boj končil jejich porážkou.

Druhá kniha líčí střet protestantismu a katolicismu na půdě Moskevské Rusi, oslabení protestantského vlivu a jeho příčiny a vznik progresivního pravoslavného směru. Poznámky, seznam pramenů a periodik dílo uzavírají.

Práce A. Lappa-Danilevského o historii ruských idejí mi svým významem připomíná úlohu V. Sipovského v poznávání ruské prózy obecně a románu zvláště. Kniha se dotýká pramenů a kořenů klíčových vývojových činitelů, mimo jiné starce Artěmije, Filofeje, Petra Mohyly, Mazepy, Chmelnyckého, Feofana Prokopovyče, Stefana Javorského, Gizela (Giesel), Simeona Polockého, skvělá je hlavně část o působení protestantismu a jeho činitelů, resp. jejich knih v Rusku a pasáže o díle I. T. Posoškova. Neobyčejným přínosem jsou studie institucí a školských zařízení a překladových textů, potvrzující, že politické ideje se do Ruska často dostávaly skrze „lépe stravitelnou“ narativní prózu (Gesta Romanorum,